

ปรัชญาการเมืองยุคคลาสสิก* POLITICAL PHILOSOPHY OF CLASSIC PERIOD

พระประเสริฐ เทชโก

PhraPrasert Tejago

วัดจุฬิธรรมาราม

Watchujitdhammaram

E-mail: Prasert20886@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาเรื่องปรัชญาการเมืองยุคคลาสสิกซึ่งมีโสกราตีส เพลโตและอริสโตเติลเป็นนักปราชญ์คนสำคัญของสำนัก โสกราตีสได้ตั้งสำนักศึกษาคุณธรรมขึ้น ชื่อว่าสำนักปรัชญาโสกราตีส เขาเน้นการศึกษาหาความจริงอย่างมีเหตุผล โดยเรียกวิธีนี้ว่า Socratic Method ทำให้ได้รับการยอมรับจากประชาชนเป็นอย่างมาก เพลโตซึ่งเป็นศิษย์คนสำคัญได้สืบเจตนารมณ์ และได้เป็นหัวหน้าสำนักอคาเดมี เขาได้นำความคิดของโสกราตีสมาเผยแพร่อย่างเป็นระบบ และต่อมาเพลโตก็มีศิษย์ชื่อว่าอริสโตเติลผู้ซึ่งได้สร้างผลงานแนวคิดด้านการเมืองการปกครองไว้มากที่สุด และจำแนกรูปแบบการปกครองออกเป็น 6 รูปแบบ โดยแบ่งเป็นหมวดใหญ่ๆ คือการปกครองใดที่ผู้ปกครองใช้อำนาจเพื่อตนเอง และพรรคพวกถือว่าเป็นรูปแบบปกครองที่เลว ได้แก่ ทระราช (Tyranny) คณาธิปไตย (Oligarchy) และประชาธิปไตย (Democracy) ส่วนการปกครองใดที่ผู้ปกครองใช้อำนาจการปกครองเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองที่ดี ได้แก่ ราชาธิปไตย (Monarchy) อภิชนาธิปไตย (Aristocracy) และโพลิตี (Polity) ในที่สุดอริสโตเติลได้สร้างอคาเดมีของตนเองชื่อว่าเลซีอุม (Lyceum)

คำสำคัญ: ปรัชญา; การเมือง; ยุคคลาสสิก

Abstract

This article is a study of political philosophy of Classic Period which consisted of Socrates, Plato and Aristotle who were the key scholars of the School. Socrates established the School of Moral Studies as the Socrates Philosophical School. He emphasized his principles on rational education, called the Socratic Method, making it very publicly recognized. One of the most important disciples

*Received April 8, 2021; Revised May 18, 2021; Accepted June 3, 2021

who had inherited the will and he became the head of the Academy was Plato. He systematically introduced Socrates' ideas. And Later Plato's disciple, Aristotle, made the most of the ideas of political governance. Aristotle classified six forms of the rule, and divided them into two major divisions. If the rulers exercised for themselves and their members were considered bad: Tyranny, Oligarchy and Democracy. If the rulers exercised for benefit of the public were considered good: Monarchy, Aristocracy and Polity. At last Aristotle created his own Academy called the Lyceum.

Keywords: Philosophy; Politics; Classic Period

บทนำ

ศาสตร์ทางการเมืองการปกครองเป็นศาสตร์ที่ได้รับความสนใจ และมีการศึกษาอย่างแพร่หลายสาขาหนึ่งในการศึกษาค้นคว้า ทั้งนี้เพราะเกี่ยวข้องกับที่อยู่ร่วมกันของคนหรือประชาชนที่อยู่ในรัฐหรือประเทศนั้นๆ จากวิวัฒนาการเป็นเวลานาน การปกครองรัฐหรือประเทศจากอดีตยาวนานจนถึงยุคปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีการศึกษารูปแบบด้านการเมืองการปกครองในสถาบันการศึกษอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพราะว่ามีรูปแบบวิธีการปกครองที่แตกต่างกันออกไป รูปแบบใดดีก็สามารถยืนหยัดอยู่ได้ยาวนาน ส่วนรูปแบบที่ไม่ดีก็มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน การถูกต้องดีและการยึดอำนาจที่เรียกว่าการปฏิวัติจึงมักเกิดขึ้นอยู่เสมอๆ ในแต่ละประเทศ (ทินพันธุ์ นาคะคะ, 2560) ประเด็นนี้ นักประวัติศาสตร์ และนักรัฐศาสตร์จึงได้คิดค้นและศึกษากันตลอดมา ตั้งแต่สมัยกรีกโบราณที่มีโสกราตีส เพลโตและอริสโตเติล ผู้เป็นปราชญ์เมธีที่สำคัญ ทั้งสามท่านนี้ได้วางรากฐานด้านการเมืองการปกครองเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาหาความรู้สืบต่อกันมา (สมบัติ อารังธวังศ์, 2551)

ความเป็นมาปรัชญาการเมืองยุคคลาสสิก

ในบรรดาปรัชญาการเมืองยุคคลาสสิกสมัยโสกราตีส เพลโตและอริสโตเติลนั้น มีสำนักปรัชญาของโสกราตีส หรือปรัชญาคุณธรรม ซึ่งมีจุดมุ่งเน้นให้ประชาชนประพฤติตนอยู่ในจริยธรรมและในหลายครั้งพบว่าแนวคิดทางการเมืองของสำนักนี้มีจุดมุ่งหมายสื่อไปถึงชนชั้นปกครองให้ปกครองด้วยความเป็นธรรมตามหลักจริยศาสตร์ สำนักปรัชญาโสกราตีสนั้นมักคิดที่สำคัญ 3 ท่าน ประกอบไปด้วย (1) โสกราตีส (2) เพลโต (3) อริสโตเติล

1) โสกราตีส (Socrates) เป็นชาวนครเอเธนส์ในยุครีก มีชีวิตอยู่ระหว่างปี 469-399 ก่อนคริสต์ศักราช เขาสอนให้คนใช้เหตุผลและสติปัญญาในการแสวงหาความจริงเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ วิธีสอนของเขาซึ่งเรียกว่า “Socratic Method” ไม่เน้นการท่องจำ แต่ใช้วิธีตั้งคำถาม

เพื่อแสวงหาความหมาย และให้ผู้ถูกถามขบคิดปัญหาเพื่อหาคำตอบด้วยตนเอง โสกราตีสมีลูกศิษย์มากมาย ประชุมและทฤษฎีของเขาที่รู้จักกันสืบมาเป็นผลงานที่ถ่ายทอดโดยลูกศิษย์ของเขา คือ อริสโตเติลและเพลโต โสกราตีสเป็นนักปรัชญาสำคัญคนหนึ่งของกรีก เป็นผู้แสวงหาความจริงของสิ่งต่างๆ ทำให้นักคิดนักจากสำนักต่างๆ ยอมจำนนต่อเหตุผลและความจริง เขาอาจจะเริ่มต้นการสนทนาด้วยเรื่องธรรมดา หรือเกี่ยวข้องกับสิ่งเล็กน้อย จากนั้นจะป้อนคำถามที่แฝงซ่อนความหมายลึกซึ้งแก่คู่สนทนา อันจะนำไปสู่จุดหมายของการสนทนาว่า ทำอย่างไรจึงจะได้ผลดีถูกต้องและน่าเชื่อถือ เขาใช้วิธีการนี้แสวงหาความจริงของสิ่งต่าง ๆ เช่น เมื่อเกิดสงสัยใคร่รู้ในสิ่งใด เขาก็จะไปหาผู้รู้หรือนักปรัชญาที่เชี่ยวชาญในด้านนั้น แล้วขอคำอธิบายโดยการซักถามจนกระทั่งได้คำตอบสุดท้าย ลักษณะวิธีการซักถามเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงในท้ายที่สุดของ โสกราตีสก่อให้เกิดผลร้ายแก่เขา และลูกศิษย์หนุ่มๆ ของเขายังนำวิธีการของอาจารย์ไปใช้กับผู้อาวุโสทั้งหลายทำให้โสกราตีสถูกเกลียดชังจากคนทั่วไปมากขึ้น เขาถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ชักนำบรรดาคนหนุ่มสาวของเอเธนส์ไปในทางเสื่อมเสียและกระด้างกระเดื่อง ในเวลานั้นเขาจึงถูกคณะลูกขุนในศาลตัดสินให้ประหารชีวิตด้วยการดื่มยาพิษ แต่ได้รับผ่อนผันให้คุมขังไว้ก่อนเป็นเวลา 1 เดือน ในช่วงเวลานั้นเพื่อนสนิทและลูกศิษย์ของเขาพยายามหาทางพาเขาหนีออกจากที่คุมขังแต่โสกราตีสปฏิเสธเพราะเห็นว่าจะเป็นการทำลายความถูกต้องของกฎหมาย และประชาชนทุกคนต้องเคารพกฎหมาย โสกราตีสใช้เวลาช่วงวาระสุดท้ายของชีวิตสนทนากับมิตรสหาย ซึ่งได้รับอนุญาตให้เข้าเยี่ยมได้อย่างเสรี เกี่ยวกับปรัชญา ชีวิตและจิตวิญญาณ จนกระทั่งในวันสุดท้ายโสกราตีสกล่าวคำอำลาแก่ทุกคน แล้วรับเอายาพิษที่สกัดจากต้นเอมลิ้อจากผู้คุมมาดื่มจนหมดด้วยอาการสงบเยือกเย็น แล้วเดินไปมาจนกระทั่งหมดแรงจึงล้มตัวลงนอน จนกระทั่งสิ้นใจไปอย่างสงบเมื่ออายุ 70 ปี และได้รับการยกย่องว่าเป็นวีรบุรุษด้านศีลธรรมคนหนึ่งของโลก ในกระบวนการแสวงหาความรู้ของโสกราตีสที่ใช้ได้ผลมากที่สุดคือ กระบวนการวิภาษวิธี (Dialectic) หลักการที่สำคัญของกระบวนการนี้คือ การนำข้อเสนอมที่มีเหตุผล (Thesis) และข้อคัดค้าน (Antithesis) มาหักล้างกัน กระบวนการนี้ทำให้ข้อเสนอมที่ไม่มีเหตุผลตกไปคงเหลืออยู่เฉพาะข้อเสนอมที่มีเหตุผล กระบวนการวิภาษวิธีจึงเป็นกระบวนการสำคัญของโสกราตีสในการแสวงหาและอธิบายองค์ความรู้ที่แท้จริง (นรพัชร เสาธงทอง, 2559)

2) เพลโต (Plato) ปรัชญาเมธีกรีกผู้ยิ่งใหญ่ในซีกโลกตะวันตก (เกิด 427 ปีก่อนคริสตกาล) เกิดในตระกูลมั่งคั่งซึ่งเป็นชนชั้นสูงแห่งนครเอเธนส์ บิดาชื่อ อริสตอน แต่ถึงแก่กรรมเมื่อเพลโตยังเป็นเด็ก มารดาชื่อ เพอริคทีโอ เป็นสตรีสูงศักดิ์ซึ่งเป็นหลานสาวของคลีโตัส เป็นที่โจษขานว่า มารดาของเพลโตสืบเชื้อสายจากโซลอน นักปกครองผู้มีชื่อเสียงแห่งกรุงเอเธนส์โสกราตีสได้ถ่ายทอดวิทยาการต่างๆ ให้เพลโตเพราะ โสกราตีสมองเห็นแว่แห่งความเป็นนักปราชญ์ของเพลโต และเพลโตเป็นลูกศิษย์ที่มีความอ่อนน้อม เปิดเผย ตรงไปตรงมา จึงเป็นที่รักชอบใจของโสกราตีสเป็นอย่างมาก จึงเป็นที่รู้กันว่าเพลโตเป็นลูกศิษย์ของโสกราตีส และเป็นเพื่อนต่างวัยที่มีความสนิทสนมกันมาก ในคราวที่โสกราตีสถูกภัยทางการเมืองเล่นงานและถูก

จับกุม เพโลโตได้พยายามช่วยเหลือทุกวิถีทางแต่ความพยายามไร้ผล หลังจากนั้นโสคราตีสก็ถูกศาลตัดสินประหารชีวิตโดยการให้ดื่มยาพิษเสียชีวิต เพโลโตและเพื่อนๆ โศกเศร้าเสียใจเป็นอย่างมากและพากันหลบหนี จนกระทั่งเมื่อเหตุการณ์สงบลงเขาจึงเดินทางกลับนครเอเธนส์และปี 347 ก่อนคริสตกาล เพโลโตก็ได้ถึงแก่กรรมเพราะโรคชรา อายุรวม 81 ปี (สุขุม นวลสกุล และคณะ, 2539)

3) อริสโตเติล เป็นนักคิดคนสำคัญที่ได้ขนานนามว่า บิดาแห่งรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะเรื่องรัฐในอุดมคติที่สำคัญ เขาเป็นคนแรกที่ใช้การวิเคราะห์ด้วยเหตุและผลประกอบคำอธิบาย มีชีวิตอยู่ระหว่างปี (384 – 322 ก่อน ค.ศ.) เป็นนักปราชญ์และผู้รู้รอบด้านชาวกรีกระหว่างสมัยคลาสสิกในกรีกโบราณเป็นศิษย์ของเพโลโตผู้ก่อตั้งไลเซียมนักปรัชญาเพริพาเทติกและชนบอริสโตเติล งานนิพนธ์ของเขาครอบคลุมหลายสาขาวิชารวมทั้งฟิสิกส์ ชีววิทยา สัตววิทยา อภิปรัชญา ตรรกศาสตร์ จริยศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ บทกวี การละคร ดนตรี วาดาศาสตร์ จิตวิทยา ภาษาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ (เรื่องวิทยุ เกษสุวรรณ, 2551) การเมืองการปกครอง อริสโตเติลเป็นผู้สังเคราะห์อย่างซับซ้อนซึ่งปรัชญาต่างๆ ที่มีอยู่ก่อนหน้าเขา เหนืออื่นใดโลกตะวันตกได้รับเอาศัพท์ทฤษฎีทางปัญหาจากคำสอนของเขา ตลอดจนปัญหาและวิธีการสอบสวนของเขา ผลทำให้ปรัชญาของเขาส่งอิทธิพลเป็นเอกลักษณ์ต่อความรู้แทบทุกแบบในโลกตะวันตก และยังเป็นหัวข้อการอภิปรายทางปรัชญาร่วมสมัย ชีวิตของเขาไม่ค่อยเป็นที่ทราบเท่าใดนักอริสโตเติลเกิดในนครสตาไยระ (Stagira) ในภาคเหนือของกรีซ บิดาเขาเสียชีวิตตั้งแต่ยังเยาว์และผู้ปกครองเป็นผู้เลี้ยงดูเขาต่อมา ครั้นอายุได้ 17 หรือ 18 ปี เขาเข้าร่วมคาเดมีของเพโลโตในเอเธนส์ และอยู่ที่นั่นจนอายุได้ 37 ปี (ประมาณ 347 ปีก่อน ค.ศ.) ไม่นานหลังเพโลโตเสียชีวิต อริสโตเติลออกจากเอเธนส์ และเป็นพระอาจารย์ให้แก่ อเล็กซานเดอร์มหาราชเริ่มตั้งแต่ 343 ปีก่อน ค.ศ. โดยคำขอของฟิลิปโปสที่ 2 แห่งมาเกโดเนีย เขาตั้งห้องสมุดในไลเซียมซึ่งช่วยให้เขาเขียนหนังสือหลายร้อยเล่มบนม้วนกระดาษปาปิรุส อริสโตเติลเขียนศาสตร์นิพนธ์ และบทสนทนาอันสละสลวยจำนวนมากสำหรับเผยแพร่แต่มีผลงานดั้งเดิมเพียงประมาณหนึ่งในสามเท่านั้นที่เหลือรอดสืบต่อมา และอริสโตเติล เสียชีวิตด้วยการดื่มยาพิษ ปี 322 ก่อนคริสตกาล สิริอายุรวม 62 ปี (สุกิจ ชัยมุสิก, 2554)

ทฤษฎีการเมืองของอริสโตเติล (Political Theory of Aristotle)

1. การแบ่งระบอบการปกครองของอริสโตเติล มีดังนี้ (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2560) อริสโตเติลแบ่งระบอบการปกครองโดยถือเกณฑ์ว่าเพื่อใครและโดยใคร แบ่งออกเป็น 6 แบบ คือ การปกครองที่ดีเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมของผู้รับการปกครอง โดยคนเดียวเรียกว่า ระบอบกษัตริย์ โดยไม่ก็คนเรียกว่า ระบอบอภิชนาธิปไตย โดยหลายคนเรียกว่า ระบอบผสม หรือประชาธิปไตยปัจจุบัน อย่างหนึ่งกับการปกครองที่เลวเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้ปกครองคนเดียว เรียกว่า ระบอบทรราช โดยไม่ก็คนเรียกว่า ระบอบคณาธิปไตย และโดยหลายคน

เรียกว่า ระบอบประชาธิปไตย (กฎหมาย) การแบ่งการปกครองนั้นอริสโตเติล มองเห็นว่า ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมหรือชนชั้นทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความแตกต่างของระบอบการเมืองต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นก็คือ คณาธิปไตยนั้นแท้ที่จริงแล้วก็คือการปกครองโดยคนรวยไม่กี่คน ส่วนกฎหมายหรือประชาธิปไตยที่อ้างหลักความเสมอภาคคือ การปกครองเพื่อผลประโยชน์ของคนจนโดยคนจนหลายคน เพราะคนรวยมีจำนวนน้อยแต่คนจนมีจำนวนมาก อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ทหาราชเป็นการปกครองแบบกดขี่ที่ถือหลักของนายกับทาส คณาธิปไตยนั้นคนมีทรัพย์สินจำนวนน้อยเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ส่วนในประชาธิปไตยแบบกฎหมาย อำนาจดังกล่าวเป็นของชนชั้นผู้ยากจนจำนวนมากนั่นเองข้ออ้างของแต่ละบอบ จึงได้แก่ ทรัพย์สิน ชาติกำเนิด ความดีเป็นพิเศษของบุคคลหรือคนเป็นจำนวนมาก เป็นต้น

2. การจำแนกประเภทของ รัฐในอุดมคติ (ทินพันธุ นาคะตะ 2560)

2.1 รัฐที่มีการปกครองที่ดี

2.1.1 ราชาธิปไตย (Monarchy) คือรัฐที่ยึดหลักคุณธรรมสูงสุด กษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดแต่เพียงผู้เดียวและเป็นผู้ที่ทรงคุณธรรมด้วยการปกครองระบอบนี้มีประสิทธิภาพสูงสุด เพราะกษัตริย์ใช้อำนาจได้เด็ดขาดโดยอาศัยหลักคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

2.1.2 อภิชนาธิปไตย (Aristocracy) คือรูปแบบการปกครองที่ยึดหลักคุณธรรมและวัฒนธรรมของคนชั้นสูงเป็นหลักโดยถือว่าชนชั้นปกครองคือผู้มีความคุณธรรมและวัฒนธรรมสูง การกำหนดให้ผู้ปกครองเป็นคนละบุคคลผู้มีความคุณธรรม ทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้ อำนาจน่าจะเป็นรูปแบบที่น่าเชื่อถือได้มาก

2.1.3 โพลิตี (Polity) คือรูปแบบการปกครองที่มุ่งระบียบวินัยและยึดกฎหมายคุณธรรมตามรัฐธรรมนูญเป็นหลัก โดยกำหนดให้ชนชั้นปกครองมาจากชนชั้นกลางที่ได้รับเลือกมาจากคนรวยและจน เชื่อกันว่าการปกครองแบบนี้ น่าจะใช้ได้ดีและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และธรรมชาติของมนุษย์มากที่สุด

2.2 รัฐที่มีการปกครองที่เลว

2.2.1 ทหาราชธิปไตย (Tyranny) คือรูปแบบการปกครองที่มุ่งใช้อำนาจกดขี่ข่มเหง และหลอกลวงประชาชนเป็นรูปแบบการปกครองที่คนๆ เดียวมีอำนาจสูงสุดและใช้อำนาจนั้นโดยปราศจากคุณธรรมรูปแบบการปกครองใดก็ตามที่มีลักษณะรวมอำนาจไม่ยอมให้ประชาชนของตนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศเรียกว่าทหาราชธิปไตย

2.2.2 คณาธิปไตย (Oligarchy) คือรูปแบบการปกครองที่มุ่งหวังทรัพย์สินเป็นที่ยึด ผู้ปกครองมาจากคนที่ร่ำรวยในสังคม เป็นคนที่มีอำนาจสูงสุดและมั่งคั่งที่สุด

2.2.3 ประชาธิปไตยประชาธิปไตย (Democracy) คือรูปแบบการปกครองที่มุ่งเสรีภาพตามธรรมชาติ ชนชั้นปกครองเลือกมาจากประชาชนผู้ยากจนโดยถือหลักว่า มนุษย์มีเสรีภาพเท่าเทียมกันตั้งแต่เกิด แต่อริสโตเติลเห็นว่าเป็นรูปแบบการปกครองที่เลว เพราะการปกครองระบอบนี้ในสมัยของเขานั้น เป็นการปกครองโดยมหาชนผู้ยากจน แต่ทำเพื่อ

ประโยชน์ส่วนตน ต่างจากประชาธิปไตยในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน คือประชาชนทุกคนไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ วรรณะ และผิวพรรณ เป็นอำนาจอธิปไตย โดยเลือกผู้แทนเข้ามาทำหน้าที่ในการปกครองและนิติบัญญัติ มีการควบคุมและการตรวจสอบอย่างโปร่งใส จากประชาชนและพรรคการเมือง

ดังนั้น อริสโตเติลจึงเชื่อว่า การจำแนกให้เห็นว่า การปกครองที่คนคนเดียวมีอำนาจสูงสุด คือเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย คือบัญญัติกฎหมายเอง ตัดสินเอง และผู้ปกครองใช้อำนาจนี้เพื่อประโยชน์ของตัวเอง อย่างนี้เรียกว่าระบอบทรราช ในทางตรงกันข้ามถ้าผู้ปกครองคนนี้เป็นคนเดียวเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยสูงสุดเหมือนกัน แต่ใช้อำนาจนั้นเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม อริสโตเติลเรียกว่า ราชาธิปไตย หรือราชาประชาธิปไตย ถือว่าเป็นการปกครองที่ดี อีกรูปแบบหนึ่งคือการปกครองโดยคณะบุคคลที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ของตนเอง เราเรียกว่าคณะธิปไตย เช่นพวกคณะปฏิวัติทั้งหลาย ถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองที่เลว ในทางตรงกันข้ามถ้าคณะบุคคลที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเราเรียกรูปแบบการปกครองนี้ว่าอภิชนาธิปไตย ซึ่งถือเป็นรูปแบบที่ดี รูปแบบสุดท้ายให้คนจำนวนมาก (มากกว่าคณะบุคคล) เข้ามามีอำนาจปกครองและใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ของพรรคพวกตนเอง เรียกว่าระบอบประชาธิปไตย ถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองที่เลว สาเหตุที่อริสโตเติลบอกว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่เลว เพราะในสมัยนั้น มีนครรัฐเดียวที่ปกครองด้วยระบอบนี้

สาเหตุของการปฏิวัติ (Revolution)

อริสโตเติล ได้อุทิศเวลาให้กับงานเขียนในตอนท้ายของผลงาน เรื่องปฏิวัติ (Revolution) ซึ่งตรงกับสถานการณ์การเมืองในสมัยนั้น และในตอนท้ายอริสโตเติลได้เขียนเรื่องหลักการปฏิวัติไว้ ซึ่งก็ดูเหมาะสมสถานการณ์การเมืองของกรีกในสมัยโบราณนั้นที่มีการปฏิวัติกันอย่างต่อเนื่อง ๆ เขาจึงได้อธิบายสาเหตุของการปฏิวัติไว้ ดังต่อไปนี้ (สุกิจ ชัยมุสิก, 2554)

1) มนุษย์จะทำการปฏิวัติอาจจะเนื่องมาจาก ความน้อยเนื้อต่ำใจที่ตนเองหรือกลุ่มของตนมิได้รับอภิสิทธิ์เทียบเท่าผู้อื่น และกลุ่มของตนด้วยทั้งในฐานะด้านสังคมและความมั่นคง ร่ำรวยหรือเราอาจจะกล่าวได้ว่า สาเหตุก็คือ ความไม่เสมอภาคเท่าเทียมทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งปรากฏแก่กลุ่มต่างๆ อย่างชัดเจนนั่นเอง

2) มนุษย์จะทำการปฏิวัติ ถ้าหากผู้ปกครองที่มีอำนาจการเมืองขณะนั้น หยาบเข้าตะกละ และละโมภ ซึ่งก็ทำให้กลุ่มคนที่ทนดูความเลวทรามมิได้ต้องลุกขึ้นมาเคลื่อนไหวต่อต้าน

3) มนุษย์อาจจะปฏิวัติ ถ้าหากพวกเขาเห็นว่าคณะบุคคลที่ทำการปกครองนั้นรวบอำนาจมากขึ้น จนกระทั่งทำให้คนทั่วไปคิดว่าระบบการปกครองอาจจะกลายเป็นระบอบคณะธิปไตย (oligarchy) ไป

4) มนุษย์อาจจะปฏิบัติโดยมีเหตุผลเลวร้ายเช่นกัน คือปฏิบัติเพื่อยึดอำนาจการปกครองไว้ เพื่อที่จะมีให้ใครมีอำนาจเหนือกว่าที่จะค้นพบความผิดหรือการกระทำผิดของตนให้ อีกนัยหนึ่งยึดอำนาจไว้เพื่อมิให้ใครมารู้ว่าตนได้กระทำความผิด

5) กลุ่มคนอาจจะปฏิบัติได้ ถ้าหากปรากฏว่าในรัฐนั้นไม่มีความเท่าเทียมด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือ ในหมู่ภูมิภาคต่างๆ ประชาชนถูกทอดทิ้งทำให้ไม่พอใจ เขาก็จะพยายามปฏิบัติ

6) การปฏิบัติอาจจะเกิดขึ้นได้จากการแตกแยก และการปะทะต่อสู้กันของชนต่างเผ่าพันธุ์ ที่บังเอิญใช้ชีวิตร่วมกันในรัฐ

7) การปฏิบัติอาจจะเกิดจาก การทะเลาะวิวาทกันระหว่างราชวงศ์ต่างๆหรือครอบครัวใหญ่ๆที่มีอิทธิพลในทางการเมือง

8) การปฏิบัติอาจจะขึ้นได้โดยง่าย ถ้าหากว่าได้มีการดิ้นรนต่อสู้ที่จะได้มา ซึ่งอำนาจการเมืองในระหว่างกลุ่มคนและพรรคการเมือง (สมบัติ อารังธวงค์, 2539)

หากพิจารณาจะพบว่า การเมืองในปัจจุบันมีการปฏิบัติเกิดขึ้นอยู่เสมอ ในประเทศที่กำลังพัฒนา ส่วนสาเหตุของการปฏิบัติเหล่านี้แล้วจะเห็นว่าจะมีสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งตามอริสโตเติล กล่าวไว้เสมอว่า เหตุจูงใจในการปฏิบัติจึงอยู่ที่ฝ่ายใดกว่าที่ต้องการส่วนแบ่งที่เสมอภาคกัน โดยเห็นว่าเมื่อเกิดมาเท่าเทียมกับผู้อื่นแล้ว ทำไมจึงได้รับส่วนแบ่งน้อย สำหรับฝ่ายที่เหนือกว่าก็ต้องการส่วนแบ่งที่เหนือกว่าหรือไม่เท่าเทียมผู้อื่น ทั้งนี้โดยมีประเด็นเรื่องผลประโยชน์ สิทธิทางการเมืองกับศักดิ์ศรีเป็นสาเหตุที่สำคัญของการปฏิบัติ นอกจากนี้แล้วยังขึ้นอยู่กับโอกาสต่างๆ คือ การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้มีอำนาจการให้หรือลดเกียรติแก่ผู้ที่ไม่สมควรจะได้รับบุคคลหรือองค์กรใดเริ่มมีอำนาจเหนือกว่าฝ่ายอื่น ๆ ขึ้นมาความกลัวการถูกละเมิดของผู้กระทำความผิดกับกลัวว่าจะได้รับโทษอย่างผิดๆการถูกดูหมิ่นเหยียดหยามรวมทั้งองค์ประกอบบางส่วนของสังคมนอกจากนี้แล้วการปฏิบัติอาจเกิดจากอุบัติเหตุเหล่านี้ เช่น การทุจริตการเลือกตั้งทั่วไป ทุจริตด้านงบประมาณ ทุจริตเชิงนโยบาย และการทุจริตในคณะรัฐบาล การแต่งตั้งให้ผู้ไม่ภักดีต่อระบอบมีตำแหน่งสูง และการขัดแย้งผลประโยชน์ต่างๆ การมองข้ามการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เพียงเล็กน้อย ซึ่งยากที่จะประสานประโยชน์ได้ก็อาจนำไปสู่ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้เสมอเช่นกัน

จริยศาสตร์ของอริสโตเติล (Political Theory and Ethics)

ในด้านจริยศาสตร์ที่เป็นคุณธรรมสำคัญของนักการเมืองที่ควรยึดถือและปฏิบัติ ที่อริสโตเติลได้กำหนดแนวทางไว้ ดังต่อไปนี้

4.1 คุณธรรมพิเศษ 4 ประการ

4.1.1 ความรู้จักประมาณตน (Temperance) อริสโตเติล หมายถึง ความเหมาะสมพอดีในการแสวงหาความเพลิดเพลินทางกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเพลิดเพลินเหล่านั้นมีอยู่ในสัตว์ชั้นต่ำ การรู้จักบังคับใจมีความสัมพันธ์กันกับความรู้จักพอประมาณ แต่มี

ความแตกต่างจากความรู้สึกประมาณ เพราะข้อเท็จจริงที่ว่า คนที่รู้จักการบังคับใจมีความปรารถนาแรง ส่วนคนที่รู้จักประมาณไม่มีความปรารถนาเช่นนั้น และสามารถอยู่เหนือความปรารถนาเหล่านั้นโดยสิ้นเชิง เพราะฉะนั้นการรู้จักบังคับใจนี้จึงเป็นคุณธรรมที่ดีกว่า

4.1.2 ความกล้าหาญ (Courage) อยู่กลางระหว่างความขี้ลาดและความหุนหันพลันแล่น ความกล้าหาญเราจะรู้ได้เมื่อเวลามีภัยอันตราย เช่น สงคราม เราต้องการคุณธรรมข้อนี้มาก

4.1.3 ความยุติธรรม (Justice) มีอยู่สองประการ ประการแรก คือ การที่ประเทศชาติยินยอมให้เกียรติยศและสิทธิอื่นๆแก่พลเมืองทุกคนเท่าเทียมกันเป็นการส่งเสริมชุมชนให้ตั้งอยู่ในความเจริญ เรียกว่า ให้ความยุติธรรม ประการที่สอง คือ ความยุติธรรมอาจได้มาทั้งกฎหมายและจากผู้บริหาร ความยุติเป็นความดีของผู้ปกครองที่รักษาทวยราษฎร์ในครอบครองซึ่งท่านก็จำต้องให้ความยุติธรรมแก่ตัวท่านเองและครอบครัวของท่านอยู่แล้ว สำหรับประเทศความยุติธรรมจึงต้องกำหนดไว้อย่างแน่นอน การกระทำที่ถูกต้องย่อมมาจากนิสัยที่ดีงามผู้มีนิสัยรักความยุติธรรมอยู่แล้วย่อมรู้สึกละอายใจว่าเป็นการยากมากที่จะทำสิ่งใดที่ปราศจากความยุติธรรม

4.1.4 มิตรภาพ (Friendship) เป็นเรื่องที่น่าสนใจนักปรัชญากรีกชอบถกเถียงกันมาก อริสโตเติลกล่าวว่ามิตรภาพอยู่ 3 ประการ คือ ประการแรก มิตรภาพที่เกิดจากความมีประโยชน์ ประการที่สอง มิตรภาพที่เกิดจากความเพลิดเพลิน ประการสุดท้าย มิตรภาพที่เกิดจากความดี (สุกิจ ชัยมุสิก, 2554)

ดังนั้นมิตรภาพที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล ความรักซึ่งกันและกันอาจเกิดจากการตอบแทน อันนำมาซึ่งผลประโยชน์ ความเพลิดเพลินและความดี การมีมิตรภาพแท้จริงนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก เพราะมิตรภาพที่แท้จริงนั้นมีอยู่แต่ในระหว่างผู้ที่คุณลักษณะอย่างเดียวกัน มิตรภาพเกิดจากการรักใคร่ชอบพอกันอีกฝ่ายหนึ่งมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่งรัก แต่คนโดยมากมักชอบให้คนอื่นรักตนมากกว่ารักคนอื่น มิตรภาพ คือการแลกเปลี่ยนชนิดหนึ่ง หรืออีกอย่างหนึ่งก็คือการตอบแทนระหว่างกัน แต่การตอบแทนนั้นจะตราเป็นกฎให้แน่นอนหาได้ไม่ มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องมีเพื่อน ถ้าขาดเพื่อนก็เหมือนขาดความสมบูรณ์ไปส่วนหนึ่ง มิตรภาพจึงจำเป็นสำหรับทุกคนที่จะทำตนให้สมบูรณ์จริง ๆ

สรุป

ปรัชญาการเมืองสมัยกรีกโบราณ ซึ่งประกอบไปด้วย โซคราติส เพลโตและอริสโตเติล นั้น ใช้วิธีการศึกษาจากการสังเกตและรวบรวมข้อมูลตามบริบททางการเมืองในแต่ละยุคสมัย แล้วสรุปโดยรวบรวมและบันทึกข้อมูลที่มีอยู่ การศึกษาของเขาจึงหลักฐานอ้างอิงเป็นจำนวนมาก ระบบการเมืองของกรีกกับสถาบันทางการเมืองที่ไม่ใช่ของกรีก ซึ่งได้รวบรวมขึ้นมาเพื่อสร้างทฤษฎีที่เกี่ยวกับความรู้และหลักของปรัชญาว่าด้วยระบอบการเมืองการปกครอง การ

แสวงหาความรู้ โดยเฉพาะในยุคของอริสโตเติลมีแนวทางศึกษาวิเคราะห์ที่เน้นเป้าหมายกับหน้าที่ของรัฐและบุคคล เขาเริ่มต้นหนังสือด้วยคำว่า “การสังเกตการณ์” แสดงให้เห็นว่าเขาได้อาศัยเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์มาอ้างอิงและใช้วิธีทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาตามธรรมชาติของสิ่งต่างๆ มาอธิบายทฤษฎีของตนเอง ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการศึกษาปรัชญาในยุคนั้น ผู้เขียนบทความมีความคิดว่า ระเบียบการเมืองการปกครองของอริสโตเติล มีองค์ประกอบและความสัมพันธ์ทางการเมืองต่าง ๆ ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับอำนาจและการปกครอง เขาสนใจศึกษาระเบียบการเมืองแต่ละอย่างว่าจะดำรงอยู่ได้โดยวิธีใด เขาถือว่าระเบียบการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และระเบียบการปกครองแต่ละอย่างนั้นจะต้องเหมาะสมกับลักษณะของประชากรของแต่ละสังคมด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2560). *ปรัชญาการเมือง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นรพัชร เสาธงทอง. (2559). *ปรัชญาการเมือง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2551). *หลักรัฐศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2539). *การเมือง. แนวความคิดและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ เสมาธรรม.
- _____. (2551). *ระบบการเมืองและระบบสังคม*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์.
- สุกิจ ชัยมุสิก. (2554). *ทฤษฎีการเมืองและจริยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สุขุม นวลสกุล และคณะ. (2539). *ทฤษฎีการเมืองสมัยโบราณและสมัยกลาง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.